

BOB DYLAN

Gyilkosság a legaljasabb¹

1.

Sötét nap Dallasban '63 november

A nap mely becstelenségre rendel²

Kennedy elnököt épp a kocsiban találja

Egy nap az életre és egy nap a halálra

Az áldozati bárányt³ vitték leölni

Ki így szólt: „Várjatok srácok tudjátok ez ki?”

„Hogyne tudnánk tudjuk mi azt komi!”

Majd szétloccsantják fejét míg hajt a kocsi

Fényes nappal lövik le mint egy kutyát

Időzítésen múlt csak időzíteni hát

Adósságaid vannak jöttünk beseperni

Utálkozva ölünk meg tisztelet semmi

Csúfolunk gúnyolunk az arcodba toljuk

Személyedet hamarosan pótoljuk

A nap mikor a király agyát kiloccsantották

Ezren is nézik mégsem látják

Gyorsan történt a semmiből jött

Oly gyorsan mindenki szeme előtt

¹ A dal eredeti címe: *Murder Most Foul*. A cím idézet Shakespeare *Hamletjéből* (1. főlvonás, 5. szín). Ez az a jelenet, amelyikben Hamlet az apja szellemétől megtudja, hogy apja testvérgyilkosság áldozata lett, és a szellem bosszúra szólítja föl. Az eredetiben: “GHOST: Revenge his foul and most unnatural murder. / HAMLET: Murder! / GHOST: Murder most foul, as in the best it is; / But this most foul, strange and unnatural.” Nádasy Ádám fordításában: „SZELLEME Bosszuld meg kegyetlen, gyilkos halálát. / HAMLET Gyilkosság?! / SZELLEME Az, gyilkosság, a legocsmányabb fajta: / kegyetlen volt, és végtelenül aljas.

² Angolul: “The day that will live on in infamy”. Utalás Franklin Delano Rooseveltt 1941. december 7-i beszédére a Pearl Harbour elleni támadás után: “a date which will live in infamy”.

³ Oliver Stone 1991-es *JFK* című filmjében a Warren-jelentés következtetéseit megkérdőjelező New Orleans-i kerületi főügyész, Jim Garrison (Kevin Costner) használja az „áldozati bárány” (“sacrificial lamb”) kifejezést – ám épp Lee Harvey Oswaldra, akit a Warren-jelentés a Kennedy-gyilkosság magányos elkövetőjeként nevezett meg. Oswald ártatlannak vallotta magát, azt mondta, hogy őt csak bepalizták (a *patsy* szót használja, ami még többször előjön a dalszövegben). Oswaldot két nappal elfogása után az előzetesben megölte Jack Ruby sztriptízbár-tulajdonos, aki szintén előkerül még a dalszövegben.

A legnagyobb varázstrükk a nap alatt
 Perfekt kivitel mármint szakmailag
 Farkasember⁴ ó Farkasember üvöltsd el magad!
 Pabadabadam ez gyilkosság a legaljasabb.

2.

Tente kis gyermekeim majd megértitek
 Jön már a Beatles fogja a kezetek⁵
 Csússz le a korbáton föl a kabát
 Kompolj át a Mersey-n ragadd meg nyakát⁶
 Három nyomorult rongyokba öltözve
 Szedd össze a darabokat a zászlót ereszd le
 Woodstockba megyek a Vízöntő-korba
 Majd Altamontba⁷ a színpadhoz kuporodva
 Jó idők jönnek fejet az ablakba ki
 A füves dombon túl van az igazi buli
 Halmozd a téglát a betont meg öntsd
 Elnök úr ne mondja hogy Dallas nem szereti önt⁸
 Ül be a kocsiba lépj rá a gázra
 A hármás aluljáró van már csak hátra
 Fehérfarcú clown feketefarcú bárd
 Jobb ha eltűntök amint a nap alászállt
 A piros lámpás negyedben egy zsarú szolgálatban

⁴ Wolfman Jack (Robert Weston Smith) (1938–1995) rádiós lemezlovas volt, aki többek között karcos hangja miatt kapta ezt a becenevet. A merénylet idején ő volt az elsőszámú népszerűsítője a korabeli R&B és rock 'n' roll előadóknak. A 4. és 5. verzeiben majd tőle kér számokat az énekes által megelevenített *persona*, aki leginkább John F. Kennedy szellemének tűnik. Ide tartozik még, hogy „Timberwolf” volt George H.W. Bush fedőneve a CIA-nál, akivel kapcsolatban rengeteg összeesküvés elmélet van forgalomban. Busht Gerald Ford elnök 1976-ban nevezte ki a CIA igazgatójának, mely tiszttét 1977-ig töltötte be a későbbi elnök. Kennedy meggyilkolásának idején CIA-ügynök volt – habár az „idősebb” Bush ezt elnöki kampányában elhallgatta, majd kérdésre válaszolva le is tagadta.

⁵ Az explicit zenei utalások innen kezdődnek. A Beatles „I Wanna Hold Your Hand” című számával tört be az amerikai zenepiacra. A többi dal eredeti címét lásd a függeléként mellékelt Playlistben.

⁶ A megelőző két sor angolul: „*Slide down the banister, go get your coat / Ferry 'cross the Mersey and go for the throat*”. Utalás Guy Banisterre és David Ferrie-re, akik mindketten vádlottként szerepeltek a New Orleans-i kerületi főügyész, Jim Garrison által indított eljárásban.

⁷ Woodstockról mindenki hallott, ám ellenpárja, az 1969 decemberi *Altamont Free Concert* már nem ilyen ismert. Szándékai szerint *Woodstock* nyugati parti verziója szeretett volna lenni, mégis az erőszak és gyűlölet szimbólumává vált. A biztonsági szolgálatot ellátó *Hell's Angels* motorosok megverték és halálra késelték a tizennyolc éves Meredith Huntert. További három résztvevő balesetben vesztette életét, rengetegen megsérültek, és nagy mértékű tulajdon elleni károkozás is történt.

⁸ A texasi First Lady szavai Kennedyhez nem sokkal a merénylet előtt.

Élete a Rémálom az Elm utcában⁹
 Ha Deep Ellumba mész cipőbe rejtsd pénzed
 Ne azt kérdezd országod mit tehet érted¹⁰
 Dől majd a lóvé szórjad csak a sok pénzt
 Dealey Plaza kövesd a balkézt
 Megyek a kereszteződéshez leakasztok egy fuvart
 Ahol a hit remény és jótett kihajt
 Lódd le amíg fut fiú lódd le amíg lehet
 Hátha kilövöd majd a láthatatlan kezét
 Viszlát Charlie! Viszlát Sam bá!
 Őszintén Miss Scarlett füttyölök rá¹¹
 Mi az igazság és merre van vajon?
 Kérdezd Oswaldot és Rubyt ők tudják nagyon
 „Fogd be a száz” mondta a vén bölcs bagoly¹² az ág alatt
 Az üzlet az üzlet ez pedig gyilkosság a legaljasabb

3.

Tommy hallasz engem? Sav Királynő vagyok
 Hosszú fekete Lincoln limuzinon lovagolok
 A hátsó ülésen a feleségem jobbján
 Egyenesen a másvilág felé tartván
 Balra dőlök fejem ölébe esve
 Várj csak csapdába lettem ejtve
 Nem kérünk kegyelmet és nem is adunk
 Ahol te is élsz abból az utcából vagyunk
 Testét megcsonkították és agyát elmarták¹³

⁹ Kennedyt a dallasi Elm (szilfa) utcában lötték le.

¹⁰ Angolul: “Don’t ask what your country can do for you”. Az egyik legismertebb Kennedy-mondat első fele. A teljes és pontos idézet: “Ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country.” (Ne azt kérdezd, országod mit tehet érted, kérdezt azt, hogy te mit tehetsz az országodért.)

¹¹ Az első explicit filmes utalások. A *Viszlát, Charlie (Goodbye Charlie)* egy komédia Debbie Reynoldsszal és Tony Curtisszel, a következő sor pedig az *Elfújta a szél* híres utolsó mondata, kissé módosítva (‘Miss Scarlett’ helyett: ‘drágám’). Én a szinkronváltozatban elhangzó magyar fordítást használtam, amely a korabeli szokás szerint eufemizál. Az eredeti sor: “*Frankly, Miss Scarlet (valójában tehát: my darling), I don’t give a damn.*” Sam bá’ pedig *Uncle Sam*: a sorozásra hívó híres amerikai plakátfigura.

¹² A vén bölcs bagoly egy tizenkilencedik századi amerikai mondóka főhőse: “A wise old owl lived in an oak / The more he saw the less he spoke / The less he spoke the more he heard. / Why can’t we all be like that wise old bird?” (“A vén bölcs bagoly egy tölgyfán élt / minél többet látott, annál kevesebbet beszélt / minél kevesebbet beszélt, annál többet hallott / miért ne utánoznánk mi is a vén bölcs baglyot?”)

¹³ “Who stole JFK’s brain? It has been a mystery since 1966 when, three years after the president’s assassination, it was discovered that his brain, which had been removed during the autopsy and stored

Mit tehettek még? Halmozták fájdalmát
 Ám lelke nem volt ott ahol kellett volna neki lenni
 Az utóbbi ötven évben nekiálltak hát keresni
 Szabadság ó a szabadság a szabadság elragad
 Attól tartok uram csak a halott ember szabad
 Szeress egy kicsit és ne hazudj azután
 Hajítsd a fegyvert az árokba és lépdelj sután
 Kelj föl kicsi Susie menjünk egy kört
 Reményt ébren tartva szeljünk folyótükkört
 Kapcsold be a rádiót a hangolóhoz ne nyúlj
 Parkland kórház hat mérföldes út
 Zizi lettem Miss Lizzy ólommal teletömtél
 Varázsgolyóddal¹⁴ fejembe szöveget ütöttél
 Csakúgy mint Patsy Cline-nak pechem van nekem¹⁵
 Se előlről se hátulról nem lőttem senkit fejen
 Szememből és fülemből is folyik a vérem
 Az új határt¹⁶ bizony már soha el nem érem
 Zapruder filmjét¹⁷ nézem tegnap éjjel
 Harmincháromszor vagy tán harmincnégyszer
 Aljas és hamis kegyetlen és hitvány
 A szemedbe ötlő legrondább látvány

in the National Archives, had gone missing.” In *The president's brain is missing and other mysteriously mislaid body parts*, Emine Saner, *The Guardian*, 2013. október 21. <https://www.theguardian.com/world/shortcuts/2013/oct/21/presidents-brain-missing-mislaid-body-parts>

(„Ki lopta el JFK agyát? Ez titok maradt 1966 óta, amikor is kiderült, hogy az agy, amelyet a boncolás során eltávolították, és aztán a Nemzeti Archívumban tárolták, eltűnt.”)

¹⁴ „MN: Ez a Warren-jelentés által is elfogadott »varázsgolyó-elmélet«, mely szerint a második golyó az elnök hátán hatolt be a testébe, a torkán távozott, majd az előtte ülő Connally hátába hatolt, Connally testét is elhagyta, megsebesítette a csuklóját, és végül a combjában állt meg. A közvélemény kezdetől fogva kételkedik ennek a valóságtartalmában.

JRT: A „varázsgolyó-elmélet” valóban különleges, de a két test egymáshoz viszonyított pozícióját, illetve a lövés szögét alapul véve igenis lehetséges verzió. Ismétlem: nincs bizonyíték arra, hogy a rakétából leadott három lövésen kívül máshonnan is érkezett lövés.” In „Összeesküvésre nincs bizonyíték”. Interjú John R. Tunheimmel, Minnesota állam kerületi bírójával, a Kennedy-gyilkosság iratainak nyilvánosságáért felelős bizottság egykori elnökével. Magyar Narancs, 2013.11.21. <https://magyar-narancs.hu/kulpol/osszeeskuesre-nincs-bizonyitek-87517>

¹⁵ Patsy Cline (1932–1963) meghatározó amerikai country-énekesnő ugyanabban az évben vesztette repülőgép-balesetben életét, amikor Kennedy. Oswald, mint azt a harmadik végjegyzetben jeleztem, a *patsy* szót használja abban a szlengszótárban ismeretes értelmében, hogy őt bepalizták. Angolul ez a sor: *“I’m just a patsy like Patsy Cline.”*

¹⁶ Kennedy 1960-as beiktatási beszédének egyik kulcsfogalma az „új határ” (*New Frontier*), mely később aztán megcélzott politikájának is hívószavává vált.

¹⁷ Abraham Zapruder privát super 8 milliméteres filmjének 313. filmkockája dokumentálja a fatális fejlövést.

Miután megölték megölik még egyszer
 Megölik hogy ő legyen az áldozati ember
 Megölése napján valaki így szólt hozzám
 „Az Antikrisztus kora eljött fiacskám”
 Szállna már föl az elnöki különgép
 2:38-kor Johnson fölesküdtött épp¹⁸
 Ha a törölközőt dobnád mert az ellenfél magasabb
 Lesz ami lesz: gyilkosság a legaljasabb

4.

Mizu kiscicus? Mit is mondtam az imént?
 Azt hogy egy nemzet lelkét tépte szét
 Innentől kezdve majd lassan rohad
 Az Ítélet Napja már rég elhaladt
 Farkasember Jack nyelveken beszél
 Nyomja és nyomja ahogy a torkán kifér
 Játssz nekem egy dalt Farkasember Jack
 Visz majd a dallal ez a hosszú Cadillac¹⁹
 Játssz azt hogy „Csak a jók halnak meg ifjan”
 Vigyél el oda hol Tom Dooley lógott holtan
 Játssz a „Szent Jakab Kórházat” és Jakab király udvarát
 Hogyha meg akarod jegyezni fogjál egy ceruzát
 Játssz Etta Jamest is azt hogy „Vakuljak meg inkább”
 Játssz annak ki megtanulta a telepátiát
 Játssz John Lee Hookert játssz hogy „Vakard meg a hátam”
 Játssz Jacknek a tulajnak a sztriptízbárban²⁰
 Guitar Slimtől a Going Down Slow
 Hadd halljam én és Marilyn Monroe

5.

Legyen a „Kérlek ne engedd hogy félreértsenek”
 Nem érzí túl jól magát játssz hát a First Ladynek
 Játssz Don Henleyt Glenn Frey-t is játssz
 Sebességáthárig nyomjad a gázt
 Carl Wilsonnak is nyomjad ha lehet

¹⁸ Lyndon B. Johnson, az Egyesült Államok 36. elnöke Jacqueline Kennedyvel az oldalán, a merénylet napján 14:38-kor letette az elnöki esküt azon az elnöki különgépen (*Air Force One*), amelyik Kennedyt Dallasba szállította.

¹⁹ Kennedy halottaskocsija egy Cadillac volt.

²⁰ Jack Ruby Lee Harvey Oswald gyilkosa.

A Gower Avenue-n tekintsen végig a szemed
 Játszd a „Tragédiát” az „Alkonyidőt” játszd már
 Vigyél vissza a tetthelyre Tulsába²¹ ha ott is jártál
 Játssz még egyet és hogy „Még egy a fűbe harap”
 Játszd a „Vén Göcsörtös Keresztet”, és hogy „Istenben hitünk marad”
 Hosszú magányos utadon bízz a rózsaszín lóban²²
 Állj csak ott és várj ahogy a fej szétrobban
 Titok úrnak²³ a „Titkos vonat” legyen ma
 Holtan esett össze mint egy gyökértelen fa
 Játszd a tiszteletesnek játszd a lelkésznek
 Játszd a gazdátlan kutyának az önálló észnek
 Játssz Oscar Petersont játssz Stan Getzet
 Játszd a „Kék eget” játssz Dickey Bettset
 Játssz Art Peppert Thelonius Monkot
 Charlie Parkert és mindazt a narkót
 Mindazt a narkót és „Mind azt a jazzt” játszd²⁴
 Játssz valamit amit hall az alcatrazi Madarász²⁵
 Játssz Buster Keatont játssz Harold Lloydot
 Játssz Bugsy Siegelt játssz Pretty Boy Floydot
 Páratlant játssz majd dobj a párosának
 Játszd a „Sírj nekem tengert” az istenek Urának
 Kilencest játssz majd a hatost is vidd
 Hadd hallja Lindsey és Stevie Nicks
 Játssz Nat King Cole-t dalait a „Nature Boy”-nak
 Játszd az „Isten háta mögöttet” Terry Malloynak
 Legyen az „Ez történt egy éjszaka” és „A bűn egy éje”
 Tizenkét millió lélek mai zenéje
 Legyen „A velencei kalmár” legyen a „Kalmárai a halálnak”

²¹ 1921-ben az Oklahoma állambeli Tulsa városában történt az Egyesült Államok történetének leg-szörnyűbb faji alapú mészárlása. A fölhergelt fehér csőcselék a város fekete lakóit támadta meg, melynek során, mint azt a 2001-ben közzétett, az erre a célra létrehozott Oklahoma Bizottság jelentése állítja, a város vezetése és a hatóságok aktívan együttműködtek a támadókkal. A *“Take Me Back to Tulsa”* pedig egy Bob Wills-dal – de ezt majd lásd a playlistben.

²² Utalás Douglas Adams *Dirk Gently holisztikus nyomozóirodája* című könyvének Elektromos Szerzetesére.

²³ *Mister Mystery* az afrofuturista free jazz zenész, Sun Ra.

²⁴ Angolul: *“Play Art Pepper, Thelonious Monk / Charlie Parker and all that junk / All that junk and »All That Jazz«*. A junk a heroin szleng elnevezése. A korabeli prominens és úttörő jazzmuzikusok közül sokan (köztük az említett Charlie Parker is) használtak heroint.

²⁵ Robert Franklin Stroud beceneve (*Birdman of Alcatraz*), aki az Egyesült Államok történetének egyik leghírhedtebb bűnözője. A börtönben (jóllehet pont nem az Alcatrazben) madarakat nevelt és árult fogolytársainak.

Legyen a „Stella csillagfényben” Macbeth asszonyának
Elnök úr úton a segítség ne aggódjon
Bátyjai osztoznak a pokoli gondon
Bátyjak? Milyen bátyjak? És mi van a pokollal?
Mondd nekik: „Várunk csak jöjjenek” és meglesznek azonnal
A Love Field reptéren ért földet a gépe
Ám sohasem szállt már föl újra az égbe
Utánozhatatlan tett fölülmulthatatlan
Megölték az oltáron a felkelő napban
Legyen nekem a „Ködös” és a „Gonosz vén Hold”
A „Bármit lehet” és a „Memphis júniusban” mindent megold
Legyen a „Magányosan a csúcson” és a „Magányosak a merészek”²⁶
Míg forog a sírjában játszd ezt Houdininek
Játssz Jelly Roll Mortont játszd a „Lucille”-t a dalt
Legyen a „Mély álomban” és a „Kormány” is engem akart
Játssz el fiszben a Holdfény szonátát²⁷
A hárfák királyának pedig a „Főutak kulcsát”
Legyen a „Georgiai menet” és „Dumbarton dobjai”
Játssz a „Sötétséget” és legyünk majd halálnak foglyai
Legyen a „Szeress vagy hagyj el” a nagy Bud Powell-darab
Legyen a „Vérfoltos zászló” legyen a „Gyilkosság a legaljasabb”

LENGYEL ZOLTÁN fordítása

²⁶ A *Lonely Are The Brave* című 1962-es westernfilm magyarul *Az utolsó cowboy* címen futott.

²⁷ A *Holdfény szonáta* hangneme cisz moll.

FÜGGELÉK: WOLFMAN JACK PLAYLISTJE

A *Murder Most Foul* szövegének főleg a második részében sűrűsödnek meg a dalcímek, amelyeket a magyar változat gördülékenysége érdekében lefordítottam. Jegyzetek túlságos bősége helyett ezeknek eredeti címei és előadói következzenek inkább egy képzeletbeli playlistként, amelyet a dalban megszólított rádiós, Wolfman Jack játszik le Kennedy szellemének – ti pedig lejátszhattok otthon magatoknak.

The Beatles: I Wanna Hold Your Hand
Gerry and the Pacemakers: Ferry Cross
the Mersey

Bob Dylan: Deep Ellum Blues
Grateful Dead: Deep Elem Blues

The Louvin Brothers: Cash on the Barrel-
head

Robert Johnson: Cross Road Blues
Junior Walker & the All Stars: Shotgun

The Who: Tommy Can You Hear Me
The Who: The Acid Queen

The Golden Gospel Singers: Oh Freedom
Little Richard: Send Me Some Lovin'

The Everly Brothers: Wake Up Little Susie
Hank Williams: Six More Miles (To the
Graveyard)

Larry Williams: Dizzy Miss Lizzy

Patsy Cline: Back In Baby's Arms

Bob Dylan: Blood In My Eyes

Tom Jones: What's New Pussycat?

Ray Charles: What'd I Say

Billy Joel: Only the Good Die Young

The Kingston Trio: Tom Dooley

Cab Calloway: St. James Infirmary Blues

Etta James: I'd Rather Go Blind

John Lee Hooker: Burning Hell

Slim Harpo: Baby, Scratch My Back

Guitar Slim: Going Down Slow

Nina Simone: Don't Let Me Be Misun-
derstood

Eagles: Take It to the Limit

The Beach Boys: I Get Around

Warren Zevon: Desperados Under the
Eaves

Bee Gees: Tragedy

The Platters: Twilight Time

Bob Wills: Take Me Back to Tulsa

Queen: Another One Bites the Dust

George Bennard: The Old Rugged Cross

Dead Kennedys: Nazi Punks Fuck Off

Junior Parker: Mystery Train

Oscar Peterson: Night Train

Stan Getz: The Girl from Ipanema

Dickey Betts: Blue Sky

Art Pepper: You Go to My Head

Thelonius Monk: Misterioso

Charlie Parker: Ornithology

Julie London: Cry Me a River

Nat King Cole: Nature Boy

Joe South: Down in the Boondocks

Smiley Lewis: One Night of Sin

Miles Davis: Stella by Starlight

Bob Dylan: House of the Risin' Sun

Erroll Garner: Misty

Margaret Whiting: Old Devil Moon

Cole Porter: Anything Goes

Hoagy Carmichael: Memphis in June

Randy Newman: Lonely at the Top

Jelly Roll Morton: Creepy Feeling

Little Richard: Lucille

Chet Baker: Deep in a Dream

Roosevelt Sykes: Driving Wheel Blues

Glenn Gould: Moonlight Sonata

Little Walter: Key to the Highway

Tennessee Ernie Ford: Marching Through
Georgia

Walter Donaldson: Love Me or Leave Me

The Bud Powell Trio: Get It

James Cleveland: Soldiers in the Army

Bob Dylan: Murder Most Foul